

LOKAAL EIGENDOM IN DE RES 1.0

2 maart 2021

Gezamenlijke energiecoöperaties van de Cleantech RES-regio:

b.L.o.E.m
BrummenEnergie
deA
Energiecoöperatie Epe
Energiecoöperatie Loenen
Energierijk Voorst
Heerde Energiek
LochemEnergie
ZutphenEnergie

Wat is lokaal eigendom?

Lokaal eigendom betekent dat bewoners en/of bedrijven uit de lokale gemeenschap eigenaar of mede-eigenaar zijn van een zonneveld of windmolen.* Dat eigendom is een collectief eigendom, vaak in de vorm van een coöperatie of en andere passende rechtsvorm. Het kan dus een dorp, wijk of buurt zijn die zich verenigd in een stichting of een al bestaande of net opgerichte energiecoöperatie. Dat lokale collectief kan voor 100% eigenaar van het zonneveld of windmolen zijn, maar kan ook het gedeelde eigendom hebben, waarbij er bijvoorbeeld wordt samengewerkt met een commerciële projectontwikkelaar of (een groep) van grondeigenaren.

Als eigenaar ben je (mede) ontwikkelaar en heb je zeggenschap over het project. Zeggenschap over hoe de windmolen of het zonnepark ontwikkeld wordt en waar precies, hoe de (zonneparken) ingepast worden in het landschap en wie welke vergoeding krijgt voor grond of geleden schade. Maar ook zeggenschap over de revenuen van de windmolen of het zonnepark. Het collectief van wijk, buurt, dorp of energiecoöperaties beslist waar de revenuen aan besteed worden. Dat kan een volgend energieproject zijn of een bijdrage aan het in standhouden van het dorps- of buurthuis of de plaatselijke bibliotheek. Lokaal eigendom gaat dus ook over het in de lokale gemeenschap houden van de revenuen van de energietransitie in plaats van dat die verdwijnt in de zakken van (vaak in het buitenland verblijvende) investeerders.

Lokaal eigendom gaat wat ons betreft over collectief eigendom. Het gaat niet over die ene lokale boer die op eigen grondgebied een zonneweide aanlegt en de revenuen zelf in kas houdt. Hiermee wordt ook meteen het belangrijkste onderscheid met financiële participatie duidelijk: particulieren die kunnen investeren in een windmolen of zonnepark doen dat individueel op eigen titel en ontvangen daarmee ook individueel en op eigen titel een rendement op die investering. Vaak hebben deze investeerders geen zeggenschap over het project.

Lokaal eigendom is dus een middel om lokaal zeggenschap over de energietransitie te realiseren en de revenuen ervan in die lokale gemeenschap te houden. En daarmee is lokaal eigendom wat ons betreft ook een middel om die energietransitie democratischer te maken.

*Lokaal Eigendom gaat dus over zon op land en wind. Het gaat dus niet over zon op dak. Zon op dak wordt vaak door een particulier gerealiseerd op eigen dak en voor eigen gebruik. Uitzondering hierop vormen de bedrijfsdaken, die soms meer stroom leveren dan alleen voor eigen gebruik. Het verdient aanbeveling om ook dan te kijken of er een vorm van lokaal eigendom te realiseren is, waardoor een groter collectief kan profiteren van de opbrengsten van zo'n zonnedak dan de eigenaar van het dak alleen. Omdat een zonnedak over het algemeen een veel mindere impact heeft op de leefomgeving van mensen dan zonneparken en windmolens, vinden wij het verstandig om hier geen verplichting op te leggen voor een streefpercentage lokaal eigendom.

Waarom Lokaal Eigendom in de RES 1.0

Maatschappelijke acceptatie is belangrijk om de energietransitie te kunnen realiseren. Beleids- of procesparticipatie (dat inwoners mee kunnen praten over

het beleid, denk aan de energievisie, de kaders zon of wind of het bepalen van de zoekgebieden) is daarin belangrijk. Onderzoek en ervaring wijzen uit dat participatie in de projectfase minstens zo belangrijk, zo niet belangrijker is voor de maatschappelijke acceptatie van die energietransitie. Het gaat er uiteindelijk om of mensen die windmolen of dat zonnepark op die specifieke plek uiteindelijk accepteren. Uit allerlei onderzoek blijkt dat de mate waarin mensen betrokken zijn bij en invloed hebben gehad op de realisatie van die windmolen of dat zonnepark hierbij van cruciaal belang is. Het RIVM stelt zelfs dat uit onderzoek blijkt dat mensen minder hinder ervaren van windmolens als ze betrokken waren bij de plaatsing ervan. Lokaal eigendom gaat over zeggenschap en is daarmee een belangrijk middel om maatschappelijke acceptatie te realiseren.

Om die reden hebben we als Nederland in het Klimaatakkoord met elkaar afgesproken dat we gelijkwaardig willen samenwerken in de ontwikkeling, bouw en exploitatie van hernieuwbare energie. Door te streven naar minimaal 50% lokaal eigendom geven we lokale gemeenschappen zeggenschap over de energietransitie en houden we de opbrengsten lokaal. En om die reden is het belangrijk dat ook de Cleantech RES-regio dit streven opneemt in de RES 1.0, inclusief afspraken over de borging van dit streven in beleid en de uitvoering.

Hoe financier je lokaal eigendom?

Eigenaar zijn wil niet zeggen dat de kosten van het project ook geheel op jouw rekening komen. Als een energiecoöperatie een zonnepark of windmolen in 100% eigendom bouwt, dan betekent dat in de praktijk dat die energiecoöperatie 10 tot 20% (inclusief het ontwikkeltraject) van de totale kosten zelf met eigen vermogen in dat zonnepark of die windmolen moet stoppen. De rest wordt gefinancierd door externe financiers, vaak zijn dat banken. Dat eigen vermogen creëert de coöperatie door geld op te halen in de gemeenschap: de leden van die coöperatie en inwoners in de regio kunnen dan investeren in het project tegen een aantrekkelijke rente. Dit gebeurt vaak in de fase dat de omgevingsvergunning voor het zonnepark of de windmolen al door de gemeente is verleend. Daarmee is het risico dat de investeerders nemen niet heel groot. Als de energiecoöperatie voor 50% eigenaar is van het energieproject, dan heeft ze ook de helft aan eigen vermogen nodig (vaak 5 – 10% van de totale kosten). De eerste fase van het project, als er plannen worden gemaakt en de benodigde vergunningen worden aangevraagd, is de meest risicovolle fase. Het project kan dan immers nog op allerlei gronden niet doorgaan terwijl er wel al kosten worden gemaakt. Ondersteuning door fondsen van gemeenten, provincies en die van Oost NL zijn in deze fase cruciaal om zonneparken en windmolens in lokaal eigendom te kunnen ontwikkelen. Ook landelijk wordt gekeken hoe lokale coöperatieve initiatieven in deze fase kunnen worden ondersteund.

Energiecoöperaties in de Cleantech Regio hebben al veel ervaring met lokaal eigendom

Als energiecoöperaties in de Cleantech Regio* nemen we graag de verantwoordelijkheid op ons om dat lokaal eigendom in onze regio op coöperatieve wijze te realiseren. Die verantwoordelijkheid hebben we de afgelopen jaren tot vandaag de dag ook al genomen. We hebben immers al diverse projecten in de regio in lokaal eigendom gerealiseerd. Daarom brengen we ook als gezamenlijke energiecoöperaties in de Cleantech RES-regio een bod uit voor de opwek van zon op land en wind die wij in lokaal eigendom in 2030 gerealiseerd hebben. (Dat bod volgt in de week van 8 maart.)

Onze coöperatieve aanpak is gericht op het zo vroeg als mogelijk betrekken van omwonenden en hen invloed en zeggenschap geven gedurende het hele traject. Onze leden beslissen, samen met de omwonenden, over de koers van het project en beslissen waar de revenuen van het project aan besteed worden. Dit geldt voor alle leden, ongeacht of ze individueel geïnvesteerd hebben in het project of niet. Zo hebben ook de mensen met een smallere beurs zeggenschap en invloed.

De rol die energiecoöperaties spelen in het realiseren van dat lokale eigendom kan verschillen per project. Soms ontwikkelen we zonneparken of windmolens in 100% lokaal eigendom. Dat doen we soms alleen, zoals bij zonnepark Ecofactorij van deA in Apeldoorn of in samenwerking met onze buurcoöperaties, zoals in IJsselwind. En soms doen we dat als gedeeltelijk eigenaar in samenwerking met commerciële partijen, zoals bij Zonnepark Eerbeek (50% eigendom van BrummenEnergie). Maar het kan voorkomen dat het aandeel meer dan 50% eigendom wordt als het eigendomsaandeel van een coöperatie met lokale landeigenaren bij elkaar opgeteld wordt. We ondersteunen als energiecoöperatie ook graag een lokaal collectief van inwoners of bedrijven, zoals het buurtschap Larensebroek in Lochem waar bewoners zelf aan het stuur willen staan om een Buurt Energie Strategie te ontwikkelen. Er zijn dus vele vormen en mogelijkheden. Dit is steeds afhankelijk van het project, de locatie en wat omwonenden willen. Gemene deler is dat de lokale gemeenschap zeggenschap heeft en als collectief volop mee kan doen.

* Onze gezamenlijke achterban bedraagt 6000 - 7000 mensen. Mensen die betrokken zijn bij de energietransitie en mee willen doen. Zij slaan de handen ineen om in onze eigen dorpen en steden zelf duurzaam energie op te wekken. De coöperatieve waarden en de coöperatieve aanpak zijn voor hen leidend.

Lokaal eigendom in de RES

Het is van belang dat in de RES 1.0 het streven naar lokaal eigendom in de Cleantech RES-regio goed geborgd wordt door heldere en duidelijke afspraken vast te leggen. Afspraken over het streefpercentage, over de borging in lokaal beleid (zie ook laatste hoofdstuk), over de uitvoeringsfase en het tijdpad.

Die afspraken zouden er als volgt uit kunnen zien:

Afspraak: verankering van minimaal 50% lokaal eigendom

- A. In de Cleantech RES-regio streven we naar minimaal 50% lokaal eigendom voor de projecten wind en grootschalige zon op land in 2030. Lokaal eigendom wil zeggen dat lokale inwoners en/of lokaal gewortelde bedrijven gezamenlijk (mede) eigenaar zijn van zon- of windprojecten. De revenuen in de lokale gemeenschap houden en zeggenschap voor inwoners zijn belangrijke onderdelen van dat lokaal eigendom die in energieprojecten goed geborgd moeten zijn.
- B. Elke gemeente in de Cleantech RES-regio borgt lokaal eigendom in het lokale duurzaamheidsbeleid en het ruimtelijkeorderingsbeleid en heeft dit voor 1 januari 2022 gerealiseerd. Voorbeelden van beleidskaders zullen daarvoor aangeleverd worden.
- C. Lokaal eigendom vereist sterke energiecoöperaties, samenwerking met een divers palet aan grondeigenaren en hulp aan lokale initiatieven uit dorpen of wijken. In de ontwikkelfase naar de RES 2.0 onderzoeken we samen met de energiecoöperaties welke ondersteuning er nodig is om lokaal eigendom gerealiseerd te krijgen in onze RES-regio en wie daarbij waarvoor aan de lat staat.

Borging van lokaal eigendom in gemeentelijk beleid

Elke gemeente draagt de verantwoordelijkheid voor de borging van lokaal eigendom in het lokale duurzaamheids- en ruimtelijkeorderingsbeleid, bij voorkeur voordat de zoekgebieden in die gemeente openbaar worden. Vanuit de ervaring tot nu toe blijkt dat commerciële partijen, die een vergunningsaanvraag indienen, via het ruimtelijke spoor niet kunnen worden afgewezen op grond van vereisten op het gebied van lokaal eigendom of participatie.

De gemeenten in de Cleantech RES-regio zijn nu aan zet om lokaal eigendom te borgen in hun duurzaamheids- en ruimtelijkeorderingsbeleid. Hoe ze dat doet is sterk afhankelijk van de rol die ze kiest en de omvang (en daarmee de impact) van het project.

We onderscheiden drie scenario's als het gaat om lokaal eigendom:

Scenario 1: de faciliterende gemeente

In het scenario "de faciliterende gemeente" wordt expliciet de keuze gemaakt om lokaal eigendom te organiseren door het opstellen van helder beleid en ruimtelijke kaders. Per project wordt bekeken of deze voldoet aan het beleid en wordt er waar mogelijk gestuurd op de gewenste uitkomst. Hierbij richt de gemeente zich met name op het sturen op locaties en projecten via ruimtelijk beleid (aansluitend op duurzaamheidsbeleid). De afdwingbaarheid van lokaal eigendom is in dit scenario beperkt.

Scenario 2: de stimulerende gemeente

In dit scenario voert de gemeente uitnodigingsplanologie waarbij maximaal gestuurd wordt op randvoorwaarden. Dit doet zij door bijvoorbeeld voor

bepaalde locaties aanbestedingen uit te schrijven. Hierdoor houdt de gemeente aan de voorkant relatief veel regie en laat dit gedurende het proces richting uitvoering meer en meer los. EnergieSamen Gelderland, Het Gelders Energie Akkoord, RVO en Klimaatverbond werken gezamenlijk aan een opzet voor de maatschappelijke tender. Als energiecoöperaties zien wij deze opzet graag verder uitgewerkt tot een helder beleidskader voor gemeenten, dat juridisch getoetst is en als het ware zo gekopieerd kan worden naar hun eigen beleidskader. Wij stellen voor dat onze RES-coördinator dat oppakt met EnergieSamen Gelderland.

Scenario 3: de ontwikkelende gemeente

In dit scenario treedt de gemeente zelf op als (mede)ontwikkelaar van energieprojecten. Dit doet zij door onder andere een actief grondbeleid te voeren op locaties en zelf te investeren in projecten.

De eigen gronden kunnen al in eigen bezit zijn of verworven worden (bv met inzet het voorkeursrecht gemeenten). Het voordeel is dat de gemeente maximale regie heeft over alle randvoorwaarden van het project en ook het maximale rendement kan behalen. Nadeel zijn de eventuele financiële risico's en het verlies van de onafhankelijke positie.

Scenario 2 werkt het beste waar het gaat om grootschalige opwek van zon en wind. Door te werken met een maatschappelijke tender kan de gemeente selecteren op allerlei criteria, waaronder de mate van lokaal eigendom en participatie van omwonenden.

Om te voorkomen dat voor elk zonnepark een maatschappelijke tender uitgeschreven moet worden en ontwikkelaars (waaronder ook energiecoöperaties of wijken, buurten en dorpen) een uitgebreide tender moeten maken voor bijvoorbeeld een zonnepark van 4 hectare stellen we voor om zonneparken onder de 10 hectare niet onder de maatschappelijke tender (scenario 2) maar onder het lokale beleidskader (scenario 1) te laten vallen. In dat lokale beleidskader is het streven naar lokaal eigendom en de participatie van omwonenden dan uiteraard ook goed geborgd.

Tot slot kunnen er situaties zijn waarbij een gemeente of de provincie Gelderland zelf eigenaar is van gronden die uitermate geschikt zijn voor het realiseren van een zon- of windproject. De gemeente of provincie heeft dan zelf de regie in handen om in lokaal eigendom dat zon- of windproject te realiseren. Dat kan ook door de grond te verpachten aan de lokale energiecoöperatie en eisen te stellen aan lokaal eigendom en de participatie van omwonenden voor de realisatie van dit zon- of windproject door de lokale energiecoöperatie. Uiteraard kan de gemeente of provincie er ook voor kiezen om ook in dat geval te werken met een maatschappelijke tender.

Wij pleiten ervoor om in de RES 1.0 op te nemen dat gemeenten de borging van lokaal eigendom in beleid zoveel als mogelijk in 2021 realiseren, maar in ieder geval per 1 januari 2023 gereed hebben, zodat hierover gerapporteerd kan worden in de RES 2.0.